

Vaikus iš autizmo vienatvės žadina medikai

Atsiriboti ir užsisklęsti. Tai vieno vaikų raidos sutrikimų – autizmo požymiai. Tokia negalia vaikus pasmerkia vienatvei, iš kurios juos išvaduoti įstengia darnios specialistų komandos darbas.

Audrė SRĖBALIENĖ
LR korespondentė

Šypsena, veido išraiška, gestai, žodžiai. Visa tai – bendravimo priemonės, atskleidžiančios ir mūsų emocijas. Tačiau autizmo sutrikimą turintiems vaikams nei žodžiai, nei šypsena nieko nereiškia. Kaip pažadinti juos iš būsenos, kuri tėvams sukelia begalę skausmo ir stumia į neviltį?

„Žinojau – auginu stebuklą, – kaskart, atsigręždama į 2007-uosius, kai gimė Domantas, jo motinos Ramintos veidą nutvieskia šypsena. – Ir dabar tai žinau: mano vaikas yra stebuklas. Tik kitoks, nei tikėjaisi tuomet, kai sūnus augdamas gebėjimais gerokai lenkė bendraamžius.

Bet ūgtelėjęs iki pusantrų metų staiga užsisklėndė savo pasaulyje, nepalikdamas jokių galimybių bendrauti.“

Kas nutiko berniukui? Apako? Apkurto? Kodėl į nieką nereaguoja? Kodėl elgiasi taip, tarsi greta nieko nebūtų? Pasak Ramintos, ieškant atsakymų į tuos klausimus teko belstis į daugybės specialistų duris.

„Autizmo sutrikimą turinčių vaikų intelektualiniai gebėjimai labai skirtingi: nuo didelio protinio atsilikimo iki normalaus intelekto.“

V. Adomaitienė

„Mūsų vargai prasidėjo, kai Domantas, sulaukus poros metų, pradėjo lankyti įprastą vaikų darželį. Juk vaikas ne toks kaip visi, „nestandartinis“, o gebančių su juo dirbti specialistų nebuvo.

Po metų atsirado galimybė pereiti į kitą – logopedinį darželį. Jame bent jau buvo bandoma jį ugdyti. Tačiau logopedai gali padėti švepluojančiam vaikui, pagauginti žodyną, tačiau jaučiasi abejingi, kai mažyliai žodžių nepriima kaip bendravimo priemonės“, – kalbėjo Raminta.

Pagalba, kurios verkiant reikėjo, jos šeima pasiekė ne iš karto. Paieškų kelyje ilgokai nepasitaikė žmonių, kurie būtų nukreipę į Kauno vaikų abiliacijos centrą (KVAC). Tik sulaukęs ikimokyklinio amžiaus ir pasidaręs „per sunki našta“ darželiui, Domantas pateko į KVAC specialistų rankas.

„Čia prasidėjo tikroji mūsų sėkmės istorija. Specialistai, suvokiantys, ką ir kodėl daro, norintys ir gebantys ugdyti ypatingus vaikus, padėjo Domantui priartėti prie to, ką mes vadiname gyvenimu socialinėje aplinkoje“, – sakė Raminta.

Šie mokslo metai jam – pirmieji abiliacijos centre. O berniukas, anot motinos, jau sugeba reaguoti į paveikslėlius kortelėse, supranta nemažai jam sakomų frazių.

„Kartais atrodo, kad jau sugeba viską, kai matau jį, į stiklinę pilantį vandenį iš didesnio indo. Ir neperliejantį jo per stiklinės kraštus. Jis neklykia ir nebesi- blaško, kai reikia nukirpti nagus, o paprašytas atneša kėdute, pa-

duoda knygą, atsineša savo lėkštę. Tai ne smulkmenos. Be jų tiesiog labai sunku gyventi. Jos sukuria rojų žemėje, kurį atrasti ir man, ir vaikui padėjo KVAC specialistai“, – kalbėjo Raminta.

Domantas liks abiliacijos centre tol, kol tai leis amžius. Pradinės klasės – labai svarbus raidos etapas, kuriuo žingsniuoti, nepalaikant stebuklo iš rankų, Domantui ir jo motinai padės KVAC specialistai.

Signalas – pakitęs elgesys

Kokie vaiko elgesio pokyčiai tėvams turi pasiųsti signalą, kad būtina ieškoti autizmo specialistų pagalbos? Atsakydami į šį klausimą Lietuvos sveikatos mokslų universiteto vaikų reabilitacijos ligoninės „Lopšelis“ medikai pateikė trejų metų Algirdo istoriją.

Tuo metu, kai berniukas pateko į ligoninę, jo būseną buvo galima aprašyti daugybę kartų pavartojus žodį „niekas“, pavyzdžiui, niekas neįdomu, vaikas neįstengia su kitais žmonėmis atrasti emocinio, akių kontakto.

Algirdui buvo nustatytas vidutinio sunkumo autizmas. Diagnozė aptarus kartu su tėvais, berniukui buvo sudarytas abiliacijos – sugebėjimų ugdymo planas. „Lopšelyje“ su vaiku dirbo visa abiliacijos specialistų komanda. Jam buvo taikoma psichoterapija, logoterapija, ergoterapija, kineziterapija, dailės ir muzikos terapija.

Po trijų savaičių kasdienio darbo „Lopšelyje“ Algirdas jau sugebėjo pradėti ir užbaigti tam tikrą veiklą, ilgokai išlaikyti dėmesį, bendraudamas išarti keletą žodžių. Autizmu sergančiam vaikui visa tai – dideli laimėjimai.

Autizmas – daugialypė liga

Pasak gydytojos psichiatrės, Kauno sveikatos mokslų universiteto profesorės Virginijos Adomaitienės, vaikystės autizmas – tai įvairiapusis raidos sutrikimas, kuris prasideda iki 3–5 metų.

Anot profesorės, autizmo sutrikimą turintys vaikai negali suprasti gestų, šypsenos, žodžių. Jie nesugeba žaisti. Jiems dažnai būdingi stereotipiniai, pasikartojantys kūno ar galūnių judesiai, pavyzdžiui, rankų sukimas ar plasnėjimas.

Kiekvienas pokytis jų aplinkoje juos smarkiai sujaudina. Jie linkę atsiriboti, užsidaryti – iš čia ir yra kilęs autizmo pavadinimas.

Pasak V. Adomaitienės, autizmo sutrikimą turinčių vaikų intelektualiniai gebėjimai labai skirtingi: nuo didelio protinio atsilikimo iki normalaus intelekto. Dažnai šie vaikai stebina savo aritmetiniais, techniniais, konstrukciniais, muzikiniais ar kitais gebėjimais.

„Autizmas nėra liga, kurios kilmė kiekvienu atveju vienoda. Tai nespecifinis sindromas, kuris pasireiškia, kai tam tikros biologinės priežastys sukelia galvos smegenų pakitimus. Daugiausia įtakos turi genetiniai veiksniai. Be jų, autizmas pasireiškia ir esant tam tikroms psichikos ligoms.

Kalbėdami apie panašių sutrikimų grupę, vartojame terminą „autizmo spektro sutrikimai“. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, kuri nors iš šių sutrikimų turi vienas žmogus iš 160,

Kauno vaikų abiliacijos centro nuotr.

Autizmu sergantiems vaikams tenka mokytis ir kantrybės. Mėno terapija – viena jų ugdymo programų dalių.

„Tėvams kyla didelių sunkumų, kai reikia pasiekti vieną ar kitą kompleksinės pagalbos centrą.“

O. Davidonienė

arba apie 1 proc. populiacijos“, – sakė V. Adomaitienė.

Diagnostikos etapai

Anot V. Adomaitienės, svarbiausia atpažinti sutrikimą, o po to perduoti vaiką autizmo specialistų komandai. Deja, tai padaryti laiku ne visada pavyksta.

Dažniausiai autizmo sutrikimai pasireiškia vaikams iki 5 metų – jie ir turėtų būti iš karto diagnozuojami. Bet neretai diagnozė nustatoma tik mokykliniame amžiuje, kai ima ryškėti mokymosi problemos, ir tada, kai vaikas negali nei socialiai, nei psichologiškai prisitaikyti prie naujos aplinkos.

Pasak autizmu sergančių vaikų tėvų, didžiausias sunkumas, su kuriuo jie susiduria sužinoję vaiko diagnozę, – informacijos stygius, kaip gydyti tokį vaiką ir kaip jį mokyti. Tėvų teigimu, leidinių lietuvių kalba beveik nėra, o Vakaruose egzistuoja kitokia patirtis. Vakarų valstybės turi patvirtintas metodus ir jas naudoja bemaž 20 metų. Bet Lietuvos jos dar nepasiekė.

Pasak Valstybinio psichikos sveikatos centro direktorės Onos Davidonienės, ištikus būdai, arčiausiai kiekvieno žmogaus yra ambulatoriniai – visose savivaldybėse įkurti psichikos sveikatos centrai.

Į juos mažamečius vaikus ir turi nukreipti šeimos gydytojai, jei tik pastebi judesių ir kalbos vystymosi sutrikimų. Taip pat ir vyresnius vaikus ar paauglius, jei tik jiems atsiranda judesių (motorikos) sutrikimų.

„Paprastai centruose dirbantys specialistai – vaikų ir paauglių psichiatrai, medicinos psichologai – sugeba atpažinti autizmą. Tačiau

Autizmo sutrikimai paliečia vis daugiau šeimų

- Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, įvairiapusių raidos – autizmo spektro sutrikimų daugėja. 2001 metais tokia diagnozė buvo nustatyta 312 vaikų (nuo pirmųjų mėnesių iki 18 metų). Dar 6-iesiems liga buvo diagnozuota vyresniems nei 18 metų.
- 2007 metais kuris nors iš

autizmo spektro sutrikimų buvo diagnozuotas 423 vaikams ir 32 vyresniems nei 18 metų žmonėms. Dažniausiai šie sutrikimai diagnozuojami 6–17 metų vaikų grupėje.

- 2013-aisiais autizmas buvo nustatytas 1006 vaikams ir 80-iai vyresnių nei 18 metų jaunuolių.

Kauniečių patirtis praverčia ir kitiems

- Kauno savivaldybė yra įsteigusi ir du specializuotus centrus – Kauno vaikų abiliacijos centrą ir „Lopšelis“ Lietuvos sveikatos mokslų universitete.
- Vaikams, turintiems įvairių raidos sutrikimų, pagalbą centre teikia kvalifikuoti pedagogai ir specialistai: specialieji pedagogai, logopedai, socialiniai pedagogai, psichologas, kūno kultūros pedagogas, menų pedagogai, gydytojas reabilitologas, fizinės medicinos ir reabilitacijos slaugytojai, kineziterape-

putai, masažuotojai.

- Autizmo sindromą ir kompleksinių sutrikimų turinčių vaikų konsultaciniame centre „Kitoks mano pasaulis“ teikiamos konsultacijos ir organizuojama pagalba Kauno miesto vaikams, kurie nelanko kitų ugdymo įstaigų.
- Kartą per mėnesį KVAC organizuojamos savipagalbos grupės „Tėvai – tėvams“, skirtos tėvams, auginantiems vaiką, turintį autizmo sindromą. Tai įvairių problemų sprendimo būdas, pagrįstas asmeninės patirties dalijimusi.

labai dažnai autizmas yra kompleksinė liga.

Ir jei psichikos sveikatos centre dirbantys medikams atrodo, kad vieni jie nėra pajėgūs suteikti tinkamos pagalbos, tuomet konsultuotis pacientą jie gali siųsti į kurį nors iš keturių Lietuvoje veikiančių kompleksinės psichiatrijos pagalbos vaikui ir šeimai centrų“, – patarė O. Davidonienė.

Tai sostinėje esantis Vilniaus universiteto Vaiko raidos centras, Kaune – Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Psichiatrijos klinikos vaikų ir paauglių psichiatrijos sektorius.

Šiaulių ligoninės Psichiatrijos klinikoje taip pat jau pradėjo veikti kompleksinės psichiatrijos pagalbos vaikui ir šeimai centras. Jame yra suformuota specialistų komanda. Klaipėdos ligoninėje taip pat. Toks pat centras kuriamas ir Panevėžio ligoninėje.

„Į specializuotus centrus ar specializuotas pagalbos centrus žmonės gali kreiptis tiesiai, be siuntimo“, – paaiškino gydytoja O. Davidonienė.

Minėtuose centruose dirba tokios specialistų komandos, kurios teikia pagalbą esant ne tik autizmo, bet ir kitokiems vaiko raidos sutrikimams. Dirbant spe-

cialistams seansuose dalyvauja ir tėvai. To reikia, kad vėliau, namuose, jie galėtų ugdyti vaikus atsižvelgdami į sudarytus ilgalaikius gydymo planus.

Pasak O. Davidonienės, vis dėlto šeimoms, auginančioms autizmo sindromą turinčius vaikus, reikia ilgalaikės pagalbos, nes ugdymo poreikis išlieka ir jiems užaugus.

Todėl Lietuvoje reikia daugiau socialinių specializuotų centrų, kur autizmo sindromą turintys žmonės galėtų praleisti laisvalaikį ir lankyti jiems pritaikytus renginius.

„Kauniečiai sugebėjo įkurti du tokius centrus. Tad būtų gerai, kad ir kitos savivaldybės parodytų iniciatyvą ir perimtų kauniečių patirtį, nes autistai – specifiniai vaikai. Jie labai sunkiai priartėja prie naujos aplinkos, jiems sunku prisitaikyti, o kiekviena naujovė aplinkoje juos erzina, todėl tėvams kyla didelių sunkumų, kai reikia pasiekti vieną ar kitą kompleksinės pagalbos centrą.

Jei jų būtų įkurta daugiau, šeimos, gyvenančios ne tik didžiuosiuose, bet ir kituose miestuose, jaustųsi saugiau“, – sakė O. Davidonienė.